

Ar politisku pieskaņu

Andis Sedlenieks

Pagājušajā nedēļā iekšlietu ministrs Sandis Ģirģens (KPV LV) iesniedza Saeimā grozījumus divos likumos, kuru mērķis ir veicināt viltus ziņu apkarošanu Latvijā. Ierosinājumi ir atklāti strīdīgi, galvenokārt tādēļ, ka jautājumam par to, kas tad īsti uzskatāms par viltus ziņām, ļoti bieži ir atklāti politiska pieskaņa.

Ierosinātie grozījumi paredz likumā «Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem» iekļaut punktu, ka arī tiesa var pieņemt nolēmumu par masu informācijas līdzekļa darbības izbeigšanu, ja tas izplata nepatiesu, maldinošu vai sagrozītu informāciju (šobrīd šādas tiesības ir tikai ģenerālprokuroram, Uzņēmumu reģistra galvenajam valsts notāram un

nez kādēļ arī finanšu ministram). Citi ierosinātie grozījumi Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā paredz, ka arī Nacionālajai elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei līdzīgos gadījumos ir tiesības anulēt apraides vai retranslācijas atļaujas.

Praksē šīs iespējamās izmaiņas tikmēr nozīmē lēmēju loka par to, kas uzskatāms par viltus ziņām, daudzkārtīgu paplašināšanos un tiesības šiem lēmējiem klapēt ciet tos plašsaziņas līdzekļus, kuri publicē šādas ziņas. Ir gan tāda problēma, ka sevi cienoši plašsaziņas līdzekļi nemēdz publicēt baumas vai tiražēt apšaubāmus apgalvojumus. Ar to nodarbojas pamatā entuziasti, izmantojot vai nu sociālos tīklos, vai arī ārvalstīs reģistrētas un uzturētas interneta vietnes, kuras slēgt Latvijas varas iestādēm bieži vien nav pat teorētisku iespēju, bet vienīgais veids, kā apturēt šādu ziņu izplatību, ir to autoru no-

skaidrošana un saukšana tiesas priekšā.

Apmēram tas pats attiecas arī uz situācijām, kad plašsaziņas līdzekļos tiek publicēti kādu konkrētu cilvēku apgalvojumi, kurus var uzskatīt par maldinošu informāciju vai viltus ziņām. Klasiski šādu apgalvojumu citēšana tiek uzskatīta tikai par vārda brī-

Sevi cienoši plašsaziņas līdzekļi nemēdz publicēt baumas vai tiražēt apšaubāmus apgalvojumus.

vības izpausmi, bet, ja pilsonis sarunā pilnīgas muļķības vai aizrunājas līdz atklātai, piemēram, naida runai, tad priekš tam ir likumsargājošās iestādes (vai gadās, ka arī medicīniskās) un tiesas. Tieši tāpat ir arī attiecībā uz cieņās un goda aizskaršanu.

Viss iepriekš minētais cita starpā nozīmē arī to, ka kādu plašsaziņas līdzekļu slēgšana ir iespējama tikai kādos pilnīgi ekstrēmās, piemēram, klaji pretvalstiskas aģitācijas, gadījumos, ja ar to nodarbojas izdevuma redakcija pilnā sastāvā. Visos citos gadījumos runa ir tikai par konkrētu cilvēku personiskiem

plašināšanas, taču tikai teorētiski. Praksē tikmēr var izrādīties, ka vai katra dvēsele, kas sajūtīsi aizvainota vai patiesību mīloša, vērsīsies tiesās un citās instancēs, prasot slēgt tieši šai dvēselei netīkamās plašsaziņas līdzekļus. Savukārt to, kādus lēmumus gadījumos, ja lietas nonāks līdz tiesām, pieņems tiesneši, kuru pārliecinošs vairākums pavisam noteikti nav mediju jomas un viltus ziņu eksperti, atliek tikai minēt.

Kas šajā gadījumā īpaši būtiski, tad pastāv aizdomas, ka šīs iespējas ar īpašu vērienu var tikt izmantotas priekšvēlēšanu un citās politiskajās cīņās. Principā bariņam entuziastu paveras plašsaziņas iespējas ja arī ne «noslīcināt» plašsaziņas līdzekļus, kuros tiek pausts «nepareizais» viedoklis, tad vismaz sagādāt izdevumiem nebeidzamas galvassāpes. Un tas jau visai slikti saskan ar priekšstatiem par vārda un preses brīvību.

Patēriņš cieš pirmais

Līva Zorgenfreija, Swedbank galvenā ekonomiste Latvijā

Mājsaimniecību patēriņa vājums vainojams pie tā, ka šī gada pirmajā ceturksnī IKP kritīs par 2,9% pret pagājušo ceturksni un par 1,5% pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Aprīlis bija līdz šim visdrūmākais krīzes punkts, maijā daudz aspektos redzama pakāpeniska atkopšanās. Taču vīruss nekur nav pazudis, un iepriekšējo aktivitātes līmeņu sasniegšana daudzās nozarēs vēl ilgi būs neizsniezams sapnis. Swedbank prognozē, ka IKP šogad saruks par 7,5% un atkopsies tikai lēni un pamazām, augot par 4,3% 2021. gadā.

IKP kritumu 1. ceturksnī noteica kritums privātajā patēriņā, īpaši transportam un kultūrai atvēlētajos izdevumos. Par ievērojamu patēriņa kritumu Covid-

19 iespaidā jau liecināja Swedbank karšu transakciju dati, taču, līdz ar ierobežojumu atcelšanu, pēdējās nedēļās tie norāda uz situācijas uzlabošanu.

Arī mājsaimniecību noskaņojums pēc aprīļa kritiena maijā ir uzlabojies – līdz ar to, ja vīrusu izdosies kontrolēt, patēriņš pamazām atkopsies. Savukārt, piemēram, investīcijas un eksports gada sākumā pat uzrādīja straujākus pieauguma tempus nekā pagājušajā gadā. Tik labi rezultāti gan eksportā un investīcijās otrajā ceturksnī neturpināsies. Eksporta pasūtījumi ir nokrituši, un galvenajos eksporta tirgos atkopšanās, lai gan maijā sākusies, taču nav gaidāma strauja. Turklāt globālās tirdzniecības prognozes ir ļoti vārgas, jo atkopšanos kavētas, ka attīstības valstīm nav iespēju cīnīties pret vīrusu ar tādu spēku un likt lietā tik plašu ieroču arsenālu kā attīstītajām valstīm.

Labie laikapstākļi nodrošinājuši lielisku būvniecības attīstību, kas uzturējis investīciju kāpumu. Celtniecībā noskaņojuma kritums pēdējos mēnešos nav bijis tik liels kā citos sektoros, taču pasūtījumu apjomi maijā bija 2016. gada līmenī, kas atmiņā palicis kā bēdīgs gads būvniecībai. Līdz ar to otrs ceturksnis nesaudzēs arī šo nozari, taču nākotnē tai visticamāk palīdzēs infrastruktūras projekti. Eiropā un ASV, tāpat kā Latvijā, šobrīd izdodas vīrusu iegrozot, tādēļ tiek atcelti ierobežojumi, un tautsaimniecība sāk pamazām atkopties no slēgtās ekonomikas šoka. Līdz ar progresu vīrusa apkarošanā un vasarīgo laiku nedaudz uzlabojas arī ekonomikas dalībnieku noskaņojums. Jo labāk tiekam galā ar vīrusu, jo drošāki ir iedzīvotāji un uzņēmumi, un jo straujāk atsākas ekonomiskā aktivitāte.

Taču vīruss tepat vien gruzd. Ja tas uzliesmo ar jaunu sparu un, neskatoties uz uzkrāto pieredzi vīrusa apkarošanā, ekonomiku atkal nākas ilgstoši slēgt, varam ciest smagāk nekā pirmajā vilnī, jo iepriekšējā tauku kārtiņa ir krietni patērēta. Tad negatīvā spirāle, ko, izskatās, esam uz šo

ārā, tērēt un investēt. Taču jāuzmanās, lai, dalot ievērojamo pieejamo līdzekļu apjomu un labu gribot, mēs neiekrīstu vecajā slazdā – neveiksmīgi saplānots, neefektīvs valsts atbalsts un neproduktīvas investīcijas, kas sliktākā scenārijā rezultējas būvniecības burbulī. Visbeidzot jāuzsver, ka,

Līdz ar progresu vīrusa apkarošanā un vasarīgo laiku nedaudz uzlabojas arī ekonomikas dalībnieku noskaņojums.

brīdi apturējuši ar veiksmīgas veselības krīzes vadības un valsts atbalsta palīdzību, atsāksies vēl straujāk.

Atkopšanās posmā ieslēdzas tradicionālās ekonomikas atbalsta metodes, kas nevis mēģina noturēt cilvēkus mājās, bet gan iedrošināt iedzīvotājus un uzņēmumus iet

atbalstot ekonomiku, mums tā nav jāslāpē pirmskrīzes izskatā. Mums ir jāizmanto šis brīdis, lai krīzes aizsegā straujāk tuvotos tādai ekonomikai, kuras daļa gribam būt nākotnē – vienlīdzīgākai, zaļākai, konkurētspējīgākai. Lai mainītos, nav un nebūs labāka brīža kā tagad.

Kad krit piena cena un ražošanas apjomi

Māra Rone

Pašreizējie krīzes apstākļi jau kopš marta negatīvi ietekmējuši arī mūsu valsts piena ražošanas nozari. Lauksaimniecības datu centra informācija apliecina, ka aprīlī valstī nodotā svaigpiena apjoms sarucis par 2,8% salīdzinājumā ar pērnā gada. Turpinājies arī ganāmpulku skaita kritums, to nu ir par 9,6% mazāk nekā aizvadītā gada aprīlī, bet slaucamo govju skaits samazinājies par 4,9%.

Piena iepirkuma vidējā cena aprīlī Latvijā turpinājusi savu lejupslīdi un vidēji tā bija 28,41 cents/kg. Arī situācija maijā lauksaimniekus neiepriecina, jo ir zināms, ka daži pārstrādes uzņēmumi savu iepirkuma cenu ir samazinājuši līdz pat 24 centiem par kilogramu.

Situācijā, kad svaigpiena iepirkuma cena krīt, bieži vien ir bijis tā, ka piena ražotājus ir paglābuši viņu pašu izveidotie piena ražotāju kooperatīvi. Tie piena iepirkuma cenas samazinājumu kaut daļēji, tomēr kompensēja uz sava rēķina, tā savukārt samazinot administratīvos izdevumus, tērējot investīcijām vai citiem attīstības mērķiem atliktos uzkrājumus vai pat izmantojot

banku izsniegtos aizdevumus. Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas (LLKA) Piena nozares darba grupa par šo pašlaik tik aktuālo problēmu atkārtoti nolēmusi aicināt Zemkopības ministriju rast iespēju atbalstīt arī piena nozares kooperatīvās sabiedrības, kuras, kā zināms, nodrošina savu biedru saražotā svaigpiena realizāciju. Asociācijas Piena nozares darba grupas vadītāja šajā sakarā ir norādījusi: «Piena kooperatīviem uzkrātā tā saucamie rezerves spilveni, lai zemniekiem tik strauji nesamazinātu piena cenu, pašlaik izsīkst. Ik dienu piena automašīnas dodas uz saimniecībām pa Latvijas lauku ceļiem, lai savāktu tur izslaukto pienu. Piena koo-

peratīvi ir tie, kas Latvijas laukos vēl aizvien spēj noturēt mazās un vidējās ģimenes saimniecības, taču pašreizējā situācija kārtējo reizi piena ražotājiem liek pārvērtēt savu turpmāko darbošanos piena nozarē.»

Pašreizējā krīzes situācijā ar saražotās produkcijas realizācijas problēmām nākas saskarties ne tikai piena lopkopībā strādājošajiem, līdzīgi neapskaužamā situācijā nonākuši arī liellopu gaļas audzētāji, bioloģiskajā lauksaimniecībā nodarbinātie un vēl citi nozarē strādājošie. Izskatās, ka Zemkopības ministrija pašlaik glābj, kas glābjams: pieejamas ātrākas patībmaksājumu izmaksas, dažādas atbalsta programmas un atvieglojumi. Kurš no atbalsta

pasākumiem ir visnozīmīgākais, lai nozares uzņēmējiem samazinātu koronavīrusa negatīvo ietekmi? Šo jautājumu ZM ir uzdevusi lauksaimniekiem savā mājaslapā. 35% no atbildētājiem uzskata, ka nozarē strādājošajiem būtisks ir viss atbalsta pasākumu kopums, 25% domā, ka svarīgi ir vienotā platību maksājuma avansu saņemšana pirms 16. oktobra kā bezprocentu īstermiņa aizdevumu, 20% vēlētos iegūt vienreizēju atbalstu Covid dēļ cietušajiem lauksaimniekiem, pārtikas ražotājiem un arī skolu ēdinātājiem, un tikai 15% no aptaujas dalībniekiem ir pārliecināti, ka neviens no līdzšinējiem atbalsta pasākumiem nav bijis pietiekami nozīmīgs.